

Yüzyıllar Boyu İstanbul Panaromaları

Sinan Genim

Sanırım dünya yüzünde hiç bir şehrin İstanbul kadar çok resmi veya gravürü yapılmamış, fotoğrafı çekilmemiştir. Auguste Boppe “*Bir ressam için geçmiş asırlardaki İstanbul’un cazibesi kim bilir nasıl güçlü idi.*”¹ diye sormaktadır. İstanbul’un cazibesi gerçekten çok güçlüdür. 1701’de İstanbul’u ziyaret eden Fransız bilim insanı Joseph Pitton de Tournefort “*Avrupa’nın bu en büyük şehrinin bütün evlerini bir bakışta görmekten daha hoş bir manzaraya dünyanın başka bir yerinde rastlanmaz.*”² diyerek yaklaşık iki yüz yıl önce Boppe’in sorusuna bir anlamda cevap vermektedir.

Çünkü İstanbul’un ortasından deniz geçer. Bu özelliğine önemle dikkat çekmek isterim, bu her hangi bir akarsu değil, denizdir. Ayrıca İstanbul dağlık, tepelik, vadilerin oluşturduğu geniş bir yerleşmedir. Deniz kıyısından kademeli biçimde yükselen, çeşitli kotlarda oluşan taraçalar üzerine oturan yapılar, gözün bir an da şehri kavramasına ve onun haşmetine esir olmasına neden olmaktadır. Yatay düzlemde sonsuz bir akışkanlık içinde devam eden ve sivil yaşantıyı temsil eden yapılar, dik eksenle belirli aralıklarla yükselen dini ve resmi yapılar, birbiri içine geçmiş bir dünyayı yansıtmaktadır. Hemen

.....

¹ Boppe 1998, 3.

² Tournefort 2005, 14.

hemen dünyanın bilinen tüm şehirleri düz alanlarda kurulmuş olup, çok az sayıda şehir silüetini görebileceğimiz bir tepeye sahiptir. Böylesi değişik ve derin perspektifler içeren bir şehir, aynı zamanda politik ve ekonomik güçte taşıyorsa hemen hemen herkesin ilgisini çeker ve çekmiştir de.

Bu değerlendirmemize Miss Pardoe'nun 1839 yılında Londra'da basılan "Beauties of the Bosphorus" isimli kitabında yayımlanan bir İstanbul Haritası ile başlamak isterim.³ (Resim: 1) Bu haritada da görüldüğü gibi XIX. yüzyılın ilk yarısında İstanbul, yoğun bir Suriçi yerleşmesi ile ona yakın yoğunlukta Galata ve Üsküdar yerleşmelerinden oluşmaktadır. Eyüp dahil diğer Haliç ve Boğaziçi yerleşmeleri çoğunlukla kıyı boyunca dizilen ve bazıları bu yerleşmelerin hemen arkasında yer alan vadi tabanlarına doğru büyüyen, şehirle organik bağlantıları çok az olan iskan alanlarıdır. Buna karşı gerek Suriçi'ni Sarayburnu'ndan Eyüp'e kadar seyretme imkânı veren Galata yükseltisi, gerekse Suriçi'nin bir bölümü ile Haliç'in kuzey yakasını seyredebildiğimiz Karyağdı Tekkesi (günümüzde Piyer Loti) yükseltisi, renkli şehir görüntülerinin tespitine neden olmaktadır. Aynı şekilde Suriçi'ni ve Galata'yı uzaktan da olsa bir bütün halinde seyretmemize izin veren Küçük ve Büyük Çamlıca tepeleri de elinden çizim gelen hemen herkese ilham kaynağı olmuştur.

İstanbul'a ait bilinen en eski çizim orijinali MS. I. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun yollarını belirtmek için çizilen ve İngiltere'den Hindistan'a kadar bilinen dünyanın büyük bir kısmını kapsayan bir haritadır. MS. 350'li yıllarda yeniden düzenlenen bu harita, 1265'de Colmar'da bir rahip tarafından bir kez daha yenilenir çizilir. Bir dönem Konrad Celtis (1459-1508) tarafından satın alınan harita, daha sonra Konrad Peutinger'in (1465-1547) mülkiyetine geçer. Peutinger tarafından Augsburg başbakanına hediye edilen bu çizim, 1591 tarihinde yayımlanır. Günümüzde Viyana Ulusal Kitaplığı'nda muhafaza edilen harita, yayımlandığı günden itibaren *Tabula Peutingeriana* veya *Peutinger Tabloları* adıyla bilinmektedir. Bu haritada dönemin üç başkenti Roma, Konstantinopolis ve Antakya oldukça detaylı bir şekilde belirtilmişlerdir.

.....

3 Pardoe 1839, 151.

Konstantinopolis sol elinde bir mızrak ve bir kalkan, tahtta oturmuş miğferli bir kadın figürü ile temsil edilir. Sağ elini batıya doğru, muhtemelen Büyük Konstantin tarafından dikilmiş bulunan ve üzerinde bir savaşçı heykeli olan, dört katlı yüksek bir sütun bulunmaktadır. Figürlerin bulunduğu bölge günümüz Suriçi'ni kapsamaktadır. Hemen arkasında yer alan beşik çatılı yapı ise Sycas (Gala-ta) yerleşmesini ifade eder. Sağda, Chrisopolis (Üsküdar) yerleşmesi ile Calcedonia (Kadıköy) iskânları belirtilmiştir. Üsküdar'ın hemen önünde yer alan, iki katlı ve üzerinde kırmızı renkli bir leke görülen yapı ise, Kız Kulesi'dir.⁴ (Resim: 2)

Uzun bir aradan sonra İstanbul'a ait bir diğer eski çizim, Cristoforo Buondelmonti'nin XV. yüzyılın ilk yarısında, muhtemelen 1420 yılına doğru hazırladığı Ege Adaları hakkındaki "Liber Insularum Archipelagi" başlığı ile tanınan kitabındadır. Bu kitabın içindeki krokiler, adları geçen adalar ve üzerlerinde yer alan kasabaların XV. yüzyıl başlarındaki ilgi çekici görüntülerini içermektedir. Bunlardan İstanbul'u kuşbakışı tasvir eden çizim ise birçok defa kopya edilecek ve yeni eklemelerle güncelleştirilerek çeşitli kereler yayımlanacaktır.⁵ (Resim: 3)

İstanbul'un fethi sırasındaki görüntüsünü tasvir eden iki belge de Hartmann Schedel'e (1440-1514) aittir. 1493'de "Nürnberg Chronicle" isimli kitabındaki kuşbakışı İstanbul çizimidir.⁶ XV. yüzyılın sonlarına, XVI. yüzyılın başlarına tarihlenen detaylı bir kuşbakışı çizim ise Andrea Vavassore'nin (1491-1572) İstanbul görünüşüdür. Çoğu araştırmacı tarafından 1520 tarihi verilmesine karşı Sultan II. Bayezid tarafından 1500-01 yılında yapımına başlanan Bayezid Külliyesi'nin çizimde görülmemesi, buna karşılık yapının bulunduğu yere "Molchea" yazılmış olması bu görünüşün en erken 1500 tarihine ait olduğunu göstermektedir. Bazı kaynaklar bu gravürün orijinalinin Gentile Bellini tarafından çizilen bir resme dayandığını ancak orijinal çizimin daha sonra kaybolduğunu ileri sürerek 1480 tarihlerinde çizilmiş olacağını ileri sürerler. Mordmann ise Bellini'nin bu resmi Batıya götüren kişi olduğunu, resmin aslının Trabzonlu Georgios Amoirutzes'e

.....

4 Oberhummer, 1902, 18.

5 Eyice 1964, 2-9.

6 Schedel 1493, 129-30; Yıldırım 2008, 48; Işın 2008, 22-23.

ait olduğunu, Vavassore'nin bu çizimi esas alarak kopyaladığını ileri sürmektedir.⁷

XVI. yüzyıl İstanbul'una ait bir diğer görünüş ise Matrakçı Nasuh tarafından Kanuni Sultan Süleyman'ın 1534-35 tarihli Irak Seferi dolayısıyla hazırlanan "Menazil-i Seferi Irakeyn" isimli minyatür albümünde bulunan İstanbul görünüşüdür.⁸ (Resim: 4)

XVI. yüzyılın ortalarından itibaren gelişen teknik olanaklar doğrultusunda panorama çizimleri ağırlık kazanmaya başlar. İlk olarak XI. yüzyılda Arap asıllı bilim insanı Basralı İbnü'l-Heysem (Alhazen, İbn al Haitham) optik bilimini konu alan el yazmasında ayrıntılı bir şekilde anlatılan *camera obscura*, daha sonraki yüzyıllarda astronomi alanında, güneş lekeler ve tutulmalarını incelemek için kullanılır. *Camera obscura*'nın kuramsal yöntemi ve uygulama alanı ile bilgiler basılı kitaplarda ilk kez 1521'de Leonardo da Vinci'nin öğrencilerinden Cesare Cesariano, daha sonra 1545 yılında Hollandalı matematikçi Reiner Frisius tarafından ele alınmıştır. Aynı yıllarda Milanolu fizikçi Girolamo Cardano tarafından kullanılmaya başlanan çift taraflı dışbükey mercekler sayesinde *camera obscura* pratikte önemli bir kullanım alanı bulur. Napolili bilim insanı Giovanni Battista della Porta, 1558 yılında yayımlanan *Magiae Naturalis* isimli kitabında hem *camera obscura*'yı ayrıntılı bir biçimde açıklamakta, hem de bu yöntemin resim yapma konusundaki büyük fayda sağladığını belirtmektedir.⁹

Muhtemelen bu yöntemi kullanan Melchior Lorichs tarafından 1559 yılında ilk olarak İstanbul'un büyük ve etkileyici bir panoraması çizilir. Danimarka asıllı Melchior Lorichs (1526-27/1583'den sonra) Ogier Ghiselin de Busbecq'in elçilik heyeti ile İstanbul'a gelir. 25 Ocak 1555- sonbahar 1559 tarihleri arasında şehirde kalan Lorichs, gördüğü anıtsal yapılar ile çeşitli kişi ve meslek mensuplarının resimlerini çizer, ancak onu günümüze taşıyan en önemli eseri Üsküdar'dan Eyüp'e kadar uzanan 45 x 11.275 santimetre uzunluğundaki İstanbul panoramasıdır. Galata Surları'na ait bir burcun üzerinde çizim yaparken görülen Loricsh'in yanında oldukça yaşlı, uzun sakallı, başında

.....

⁷ Yıldırım 2008, 59.

⁸ Matrakçı 1534-35, v. 8b-9a.

⁹ Öztuncay 2003, I, 17.

sarıık olan bir kişi oturmaktadır. Ön planda Galata surları ile Kasımpaşı Hasköy yerleşmelerinin görüldüğü çizimin orta bölümünde limandaki tekneler ile yoğun kayık trafiğı yer alır. Arka planda ise ne yazık ki silik olması nedeniyle çok az seçilebilen Üsküdar iskânı ile belli belirsiz Üsküdar Sarayı, Sarayburnu'ndan itibaren Eyüp'e kadar devam eden kesintisiz Suriçi iskânı görülmektedir. Başta Ayasofya Camii olmak üzere önemli yapılar, Topkapı Sarayı, Süleymaniye Camii, Bozdoğan Kemeri, Tekfur Sarayı, özellikle de günümüzde büyük bir bölümü yok olan Haliç Surları ve Roma döneminden kalan dikilitaşlar büyük bir dikkatle işaret edilmişlerdir. Yer yer yazılı açıklamaları da ihtiva eden siyah-beyaz ve sepya gravürün, görüldüğü şekilde tek bir noktadan değil, muhtemelen Suriçi'ne paralel dört veya beş noktadan eskizler halinde çizildiğı, sonradan tek bir panorama haline getirildiğı düşünülmektedir.¹⁰ (Resim: 5 ve 6)

Her ne kadar artık panoramalar dönemi başlamışsa da Matrakçı Nasuh dışında o güne kadar çizilen tüm kuşbakışı görünüşlerin tersi bir noktadan, bu alanda hiçbir yükselti olmamasına rağmen sur dışından 1600'lü yılların başında Wilhelm Dilich tarafından çizilen İstanbul planı da şehrimiz için ilgi çekici bir belgedir.¹¹ (Resim: 7) Dilich'in çizdiği bir diğer panorama iki parça halindeki Beyoğlu sırtlarından İstanbul görünüşüdür.¹² Ön planda surlarla çevrili Galata yerleşmesinin görüldüğü bu çizim, daha sonraki tarihlerde Seutler ve Merian tarafından kopya edilerek yayımlanır.

XVIII. yüzyıl İstanbul panoramaları için altın bir çağdır. Cornelius de Byrun¹³, Cornelius Loos¹⁴, Baron von 'T Hoff¹⁵, Jean Antoine Guer¹⁶, William Joseph Grelot¹⁷, Philippe Ferdinand Baron de Gudenus'un¹⁸ panoramaları tüm dünyada rağbet görür ve çeşitli

.....

¹⁰ Yerasimos 1994, V, 227-28; Ertuğ-Kocabıyık 1999.

¹¹ Gurlitt 1902, 44; Dilich 1606.

¹² ay. es. 74.

¹³ Byrun 1698, Lev. 22B.

¹⁴ Loss Tarihsiz.

¹⁵ Von 'T Hoff 1956.

¹⁶ Guer 1746-47.

¹⁷ Grelot 1680, 74.

¹⁸ Yerasimos 1994a, 430; Boppe 1998, 159-60.

kereler çoğaltılır. Bu panoramalar arasında özellikle von Gudenus'un 1739-40 tarihleri arasındaki çizimi detayları ve paftaların altına yaptığı açıklamalar nedeniyle önemlidir. Beyoğlu'ndaki İsveç Elçiliği bahçesinden çizilen ve üzerinde Fransa Kralı'na ithaf yazısı olan çizim Sarayburnu'ndan başlayarak Eyüp'e kadar uzanmaktadır. Ön planda Galata bölgesindeki bazı yapıların çatı ve bacalarının görüldüğü bu çizimin altında 37 açıklama notu bulunmaktadır. Muhtemelen Cihangir yamaçlarından, nereden ise 360 derecelik bir açı ile İstanbul'u seyreden ve Haliç'in bitiminden itibaren Pera'ya doğru uzanan bir diğer çizimin altında ise 62 açıklama notu bulunur. Gudenus bu çizimleri yaparken Seigneur de Riben'in İstanbul planından yararlandığını belirtir. Çizimlerin şehir planı ile karşılaştırılması ve bu nedenle de konumlarının doğru olarak belirlenmesi çizimlerin büyük başarısıdır. (Resim: 8) XVIII. yüzyılın sonlarına doğru karşımıza çıkan 360 derece veya ona yakın açılarda düzenlenmiş panoramalar hemen herkesin ilgisi çeker. Antoine-Ignace Melling'in muhtemelen Kızkulesi'nden çizdiği Sarayburnu'ndaki Sinan Paşa Köşkü'nden başlayarak Tophane'ye kadar olan İstanbul ve Galata yerleşmesini resmeden ve gravür haline getirilmemiş panorama, gerek Melling'in çizgiye hâkimiyeti gerekse birbiri üzerine binen yapıların yarattığı görüntü açısından muhteşemdir.¹⁹ (Resim: 9)

XVIII. yüzyılın sonlarına doğru, 1797 yılında İngiliz Robert Baker 360 derecelik panoramik resim tekniğinin patentini alır. Bu teknikte yaptığı ilk çalışmalar, Londra panoramalarıdır. Büyük yankı uyandıran bu çalışmaların hemen sonrasında 1801 yılında bu kez bir İstanbul panoraması sergilenir. Robert Baker'in oğlu Henry Aston Baker tarafından hazırlanan bu panorama, 1813 yılında 65x450 santimetre ebadında, toplam sekiz parçadan oluşan elle renklendirilmiş "aquatinta" tekniğinde sınırlı sayıda çoğaltılır. (Resim: 10)

1812-14 yılları arasında İstanbul'daki Fransız Elçiliği'nde görev yapan Charles Pertusier'in çizimleri de şehrimizin bir dönemki görüntülerini içermesi açısından önemli belgelerdir. Günümüzde kaybolmuş olan Kağıthane Köşkü, Haliç'teki Esmâ Sultan Sarayı ve Bebek Köşkü'nün ayrıntılı bir biçimde günümüze ulaşmasını sağlar.²⁰ 1820'li yılların başında bu kere bir İsveç Elçisi Carl Gustaf

.....

¹⁹ Işın 2008, 38-75 ve Ek. Folyo.

²⁰ Yerasimos 1994c, 247; Pertusier 1815.

Löwenhelm dönemin İstanbul'u hakkında aynı çizimler ve panoramalar içeren bir albüm hazırlar.²¹ 1835-36 yıllarının görkemli İstanbul'u ise John F. Lewis'in albümünde seyretmek gerekir.²² Her ne kadar bir panorama görünüşü içermeseler de XIX. yüzyılın ilk yarısına ait iki kitap çok sayıda İstanbul çizimini günümüze taşıdıkları için önemlidirler. Thomas Allom'un "Constantinople and the Scenery of the Seven Churches of Asia Minor"²³ ile Miss Pardoe'nin "The Beauties of the Bosphorus"²⁴

Artık fotoğraf devrine girilmeye başlanmıştır. Başlangıçta "daguerreotype" (dagereotip) yöntemi ile çekilen kareler kısa süre sonra yerlerini daha gelişmiş tekniklere bırakacaktır. Bu gelişime rağmen panoramalar yapılmaya devam eder. Schranz'ın²⁵ 1855 tarihli Boğaziçi'nin her iki yakasını bir bütün halinde günümüze yansıtan iki panoraması Boğaziçi'nin tarihi açısından çok önemli bir belgedir. Flandin de²⁶ hemen hemen aynı tarihlerde İstanbul'a ait çeşitli görüntüler çizer. 1855 tarihli Montagu B. Dunn'ın Kızkulesi'nden çizdiği, Ahırkapı'dan başlayan 360 derecelik panoraması şehrin büyüklüğü ve yayıldığı alanı göstermesi açısından önemlidir.²⁷

İstanbul'a ait ilk panorama fotoğrafı Girault de Prangey tarafından dagereotip yöntemi ile Beyazıd Kulesi'nden, 1843 tarihinde çekilen 9.5 x 24 santimetre boyutlarındaki panoramadır.²⁸ (Resim: 11) Sanırım dünyada çok az şehrin bu tarihlerde çekilmiş panorama fotoğrafı vardır. Fotoğraf tekniğinin kısa sürede gelişmesi ardı ardına çok sayıda panoramanın çekilmesine yol açar. Kısa bir süre sonra James Robertson tarafından Galata Kulesi'nden çekilecek olan ve 25 x 60.4 santimetre boyutlarında ve beş kareden (panoramanın ikinci karesi kayıp) oluşan İstanbul panoraması dönemin yapılarını ve şehrin

.....

21 Yenil 2003.

22 Lewis 1835-36.

23 Allom 1838; Allom 2013.

24 Pardoe 1839; Pardoe 2009.

25 Schranz 1855.

26 Flandin 1852; Flandin 2010.

27 Işın 2008, 76-113 ve Ek. Folyo.

28 Öztuncay 2003, 71.

hareketliğini yansıtmaları açısından önemlidir.²⁹ (Resim: 12) Robertson daha sonraları ortağı Beato ile birlikte 1857 yılında Beyazıd Kulesi'nden beş karelik bir panorama daha çeker.³⁰ Pascal Sebah'ın 1862 yılında Galata Kulesi'nden çektiği ve 1863 tarihinde yanan Topkapı Sahilsarayı'nı da gösteren ve dört kareden oluşan panoraması, şehir tarihi açısından önemli belgelerden biridir.³¹

Özellikle Sultan II. Abdülhamid'in fotoğraf sevgisi ve fotoğrafçılara verdiği destek, hızla yerli sanatçıların yetişmesine neden olur. Pascal Sebah, Vasil Kargopoulo, Abdullah Kardeşler, Guillaume Berggren, Gülmez Kardeşler, daha sonra Sebah&Joallier gibi atölyelerin Beyazıd Kulesi, Galata Kulesi gibi şehri panoramik açıdan gören yükseltilerden çektikleri çok sayıda panorama bulunmaktadır. Özellikle Kargopoulo'nun Boğaziçi'nin çeşitli noktalarından çektiği altı ayrı panorama bize ilginç görüntüler taşımaktadır. Bu arada, nedense şehre deniz yolu ile gelen tüm seyyahların, inanılmaz bir görüntü olarak söz konusu ettikleri Marmara'dan İstanbul silüetine ait, bir kaç eskiz dışında nerede ise hiç bir çizim ve fotoğraf bulunmadığını da belirtmemiz gerekir. Bu eskizlerden biri XVI. yüzyıl ortalarında Jerome Maurand tarafından³², diğeri ise ismi bilinmeyen bir seyyah tarafından XVII. yüzyıl sonlarına doğru çizilmiştir.³³ (Resim: 13 ve 14)

Son zamanlarda gelişen çekim teknikleri ile İstanbul kuşbakışı görüntülerini yansıtan çok sayıda kitap yayımlanmaktadır. Bu arada geçmişin geleneğini yansıtan ve Tünel'deki Metro Han'ın terasından çekilmiş bir panoramanın da bize nüfusu bir milyon dolaylarında olan İstanbul'u yansıtmaları açısından önemli olduğunu düşünmekteyiz.³⁴

.....

29 Genim 2006, 16-17.

30 Öztuncay 2003, 699.

31 ay. es. 700.

32 Maurand 1544.

33 Sherrard 1963, 134.

34 Genim 2013.

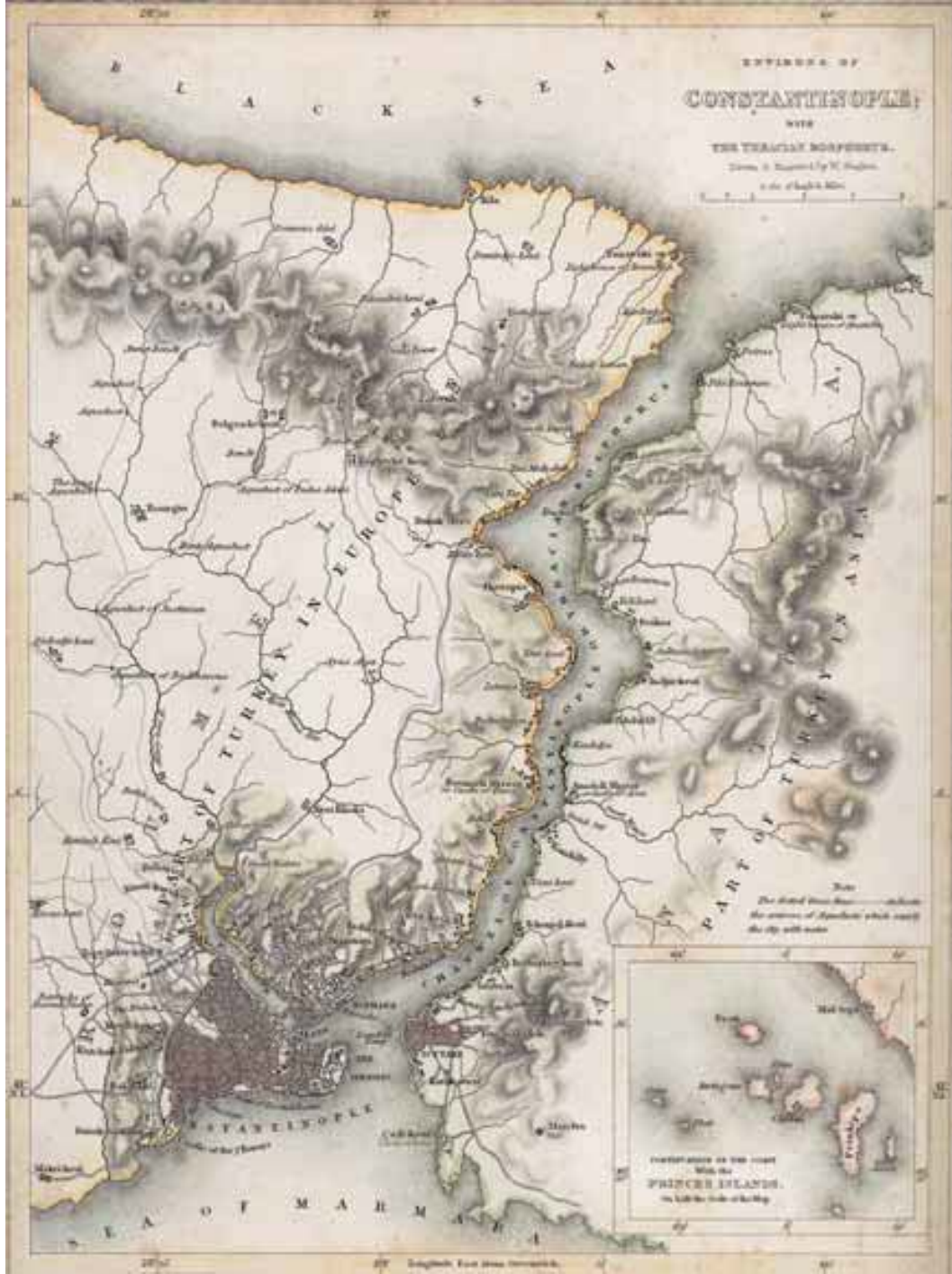
Kaynakça

- Allom 1838, Thomas Allom, *Constantinople and the Scenery of the Seven Churches of Asia Minor*, Paris, 1838.
- Allom 2013, Thomas Allom, *İstanbul Manzaraları, Rumeli'de ve Batı Anadolu'da Gezintiler*, İstanbul, 2013.
- Bilinmiyor 1688, *Constantinopel mit Deroselben Ringsumbligenden Meeren und Landen*, Augsburg, 1688.
- Boppe 1998, Auguste Bope, *XVIII. Yüzyıl Boğaziçi Ressamları*, çev. Nevin Yücel-Celbiş, İstanbul, 1998.
- Bruyn 1698, Cornelis Bruyn, *Reizen van Cornelis de Bruyn door de Vermaardste Deelen van Klein-Asia, de eilanden Rhodus, Cyprus, Metilino, Stanchio, enz. Mitsgaders de voornaamste steden van Egypte, Syrië en Palestina verrijkt met meer als 200 kopere kunstplaten, vertoonende de beroemdste Landschappen, Steden, enz. Alles door den Autheur zelfs na het leven afgeteekend*, Delft, 1698.,
- Dilich 1606, Wilhelm Dilich, *Eigentliche Kurtze Beschreibung und Abriß der Weittberühmten Kayserlichen Stadt Constantinopel*, Cassal, 1606.
- Ertuğ&Kocabıyık 1999, Ahmet Ertuğ & Ahmet Kocabıyık (yayımcı), *Melchior Lorichs' Panorama of İstanbul, 1559*, Bern, 1999.
- Flandin 1852, Eugène Flandin, *L'Orient*, Paris, 1852.
- Flandin 2010., Eugene Flandin, *İstanbul (L'Orient)*, İstanbul, 2010.
- Genim 2006, M. Sinan Genim, *Konstantiniyye'den İstanbul'a XIX. Yüzyıl Ortalarından XX. Yüzyıla Boğaziçi'nin Rumeli Yakası Fotoğrafları*, İstanbul, 2006. 2 cilt.
- Genim 2013, M. Sinan Genim, *İstanbul 1955*, İstanbul, 2013.
- Grelot 1680, William Joseph Grelot, *Relation Nouvelle d'un Voyage de Constantinople*, Paris, 1680.
- Guer 1746-47, Jean Antoine Guer, *Moeurs et usages des Turcs*, Paris, 1746-47.
- Gurlitt 1902, Cornelius Gurlitt, *Die Baukunst Konstantinopel*, Berlin, 1902.

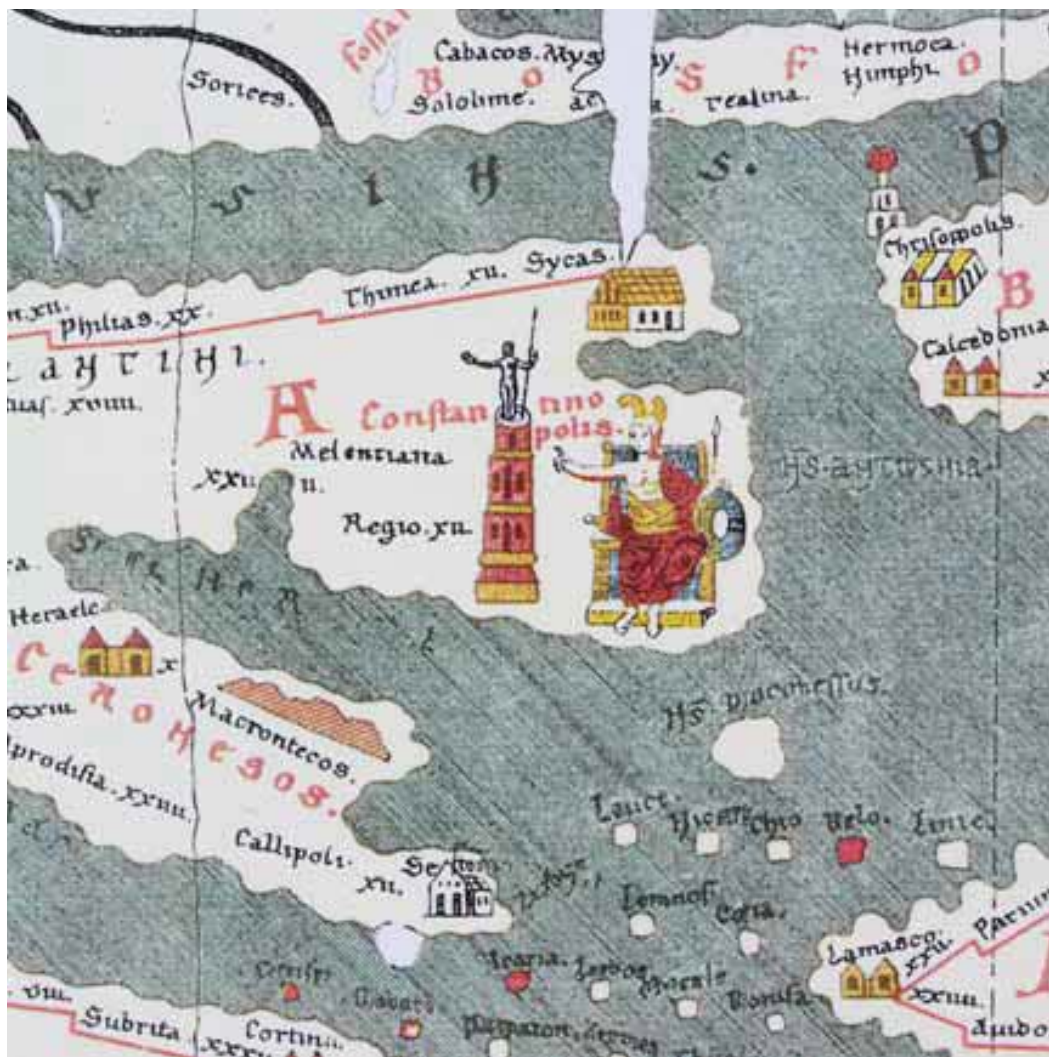
- Işın 2008, Ekrem Işın (ed.), *Uzun Öyküler: Melling ve Dunn'ın Panoramlarında İstanbul*, İstanbul, 2008
- Lewis 1835-36, John F. Lewis, *Lewis's Illustrations of Constantinople*, London, 1835-36.
- Loos Tarihsiz., Cornelius Loos, *National Museum Stockholm*, THC. 9115 B ve 9116.
- Matrakçı 1534-35 , Nasûh Matrakî, *Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn-i Sultan Süleyman Han*, İstanbul Üniversitesi Kitaplığı TY 2295 (T. 5964).
- Maurand 1544, Jerome Maurand, *Itinéraires de Jerome Maurand d'Antibes à Constantinople*, Paris, 1901.
- Oberhummer 1902, Eugen Oberhummer, *Konstantinopel unter Sultan Suleiman dem Grossen*, München, 1902.
- Öztuncay 2003, Bahattin Öztuncay, *Dersaadet'in Fotoğrafçıları*, İstanbul, 2003. 2 cilt.
- Pardoe 1839, Miss Pardoe, *The Beauties of the Bosphorus*, London, 1839.
- Pardoe 2009, Julia Pardoe, *Sultanlar Şehri İstanbul*, İstanbul, 2009.
- Pertusier 1815, Charles Pertusier, *Promenades pittoresques dans Constantinople et sur les rives du Bosphore, suivies d'une notice sur la Dalmatie*, Paris, 1815. 3 cilt.
- Schedel 1493, Hartmann Schedel, *Welt Cronic*, Nürenberg, 1493.
- Schranz 1855, Leon Jean Baptiste Sabatier - Joseph Schranz, *Le Bosphore, Vue Generale du Bosphore, de Constantinople a Roumeli-Hissari, (Prise d'Asie), Cimetire Turc, Hissari d'Europe & d'Asie, Palais du Sultan, Le marchand de Bonbons, Pririe de Buykdere, Constantinople, Vue Generale de Smyrne, Araba de Constantinople, Derwishes Tourneurs, Ecrivain & Femmes Turcs, and Bachibouzouks*, 1855.
- Sherrard 1963, Philip Sherrard, *Konstantinopel Bild Einer Heiligen Stadt*, Basel, 1963.
- Tournefort 2005, Joseph de Tournefort, *Tournefort Seyahatnamesi*, çev. Stefanos Yerasimos, İstanbul, 2005.

- Von 'T Hoff 1956, B. Van 'T. Hoff, *Een Panorama Van Konstantinopel
Uit het Begin van de Gouden Eeuw*, Rotterdam, 1956
- Yenal 2003, Engin Yenal, *Bir Zamanlar Türkiye*, İstanbul, 2003.
- Yerasimos 1994, Stefanos Yerasimos, "Lorichs, Melchior", *DB İstanbul
Ansiklopedisi*, İstanbul, 1994, Cilt V, ss. 227-28. 8 cilt.
- Yerasimos 1994a, Stefanos Yerasimos, "Gudenus, Philipp Ferdinand",
DB İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul, 1994, Cilt III, s. 430. 8 cilt.
- Yerasimos 1994b, Stefanos Yerasimos, "Pertusier Charles", *DB İstanbul
Ansiklopedisi*, İstanbul, 1994, Cilt VI, s. 247. 8 cilt.
- Yıldırım 2008, Selcan Özgencil Yıldırım,, *Kentin Anlam Haritaları:
Gravürlerde İstanbul*, İstanbul, 2008.

OSMANLI İSTANBULU

Resim : 1. Miss Pardoe İstanbul Haritası 1839.

REMARQUES SUR LES ERRANCES DE QUELQUES MOTIFS
DECORATIFS DANS L'AIRE OTTOMANE

Resim : 2. Tabula Peutingeriana.

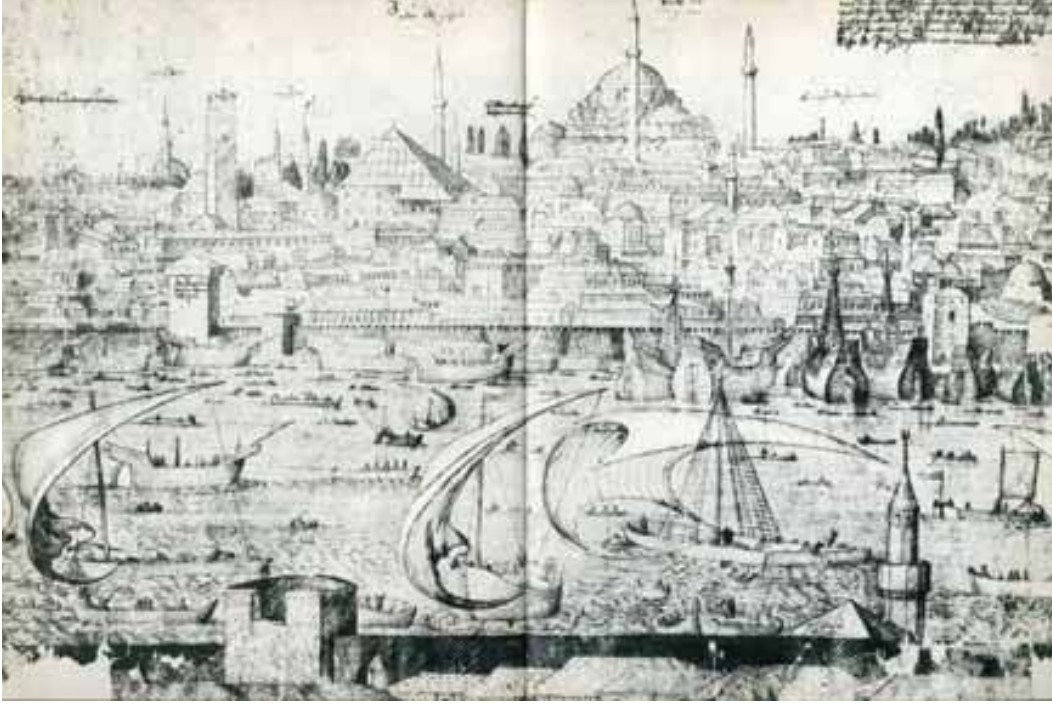

Resim : 3. Giovanni Andrea Vavassore 1500.

Resim : 4. Matrakçı Nasuh'un İstanbul Çizimi 1537.

REMARQUES SUR LES ERRANCES DE QUELQUES MOTIFS
DECORATIFS DANS L'AIRE OTTOMANE

Resim : 5. Melchior Lorichs'in İstanbul Panoraması'ndan Detay 1559.

Resim : 6. Melchior Lorichs'in İstanbul Panoraması'ndan Detay 1559.

Resim : 7. Wilhelm Dilich'in İstanbul Görünüşü 1600.

Resim : 8. Philipe Ferdinand Baron de Gudunus'un çiziminden
Detay 1739-40.

REMARQUES SUR LES ERRANCES DE QUELQUES MOTIFS
DECORATIFS DANS L'AIRE OTTOMANE

Resim : 9. Antonie-Ignace Melling'in İstanbul Panoraması XVIII. yüzyıl sonu.

Resim : 10. Henry Aston baker'in İstanbul Panoraması 1800.

Resim : 11. Girault de Prangey'in İstanbul Panoraması 1843.

Resim : 12. James Robertson'un İstanbul Panoraması 1854.

REMARQUES SUR LES ERRANCES DE QUELQUES MOTIFS
DECORATIFS DANS L'AIRE OTTOMANE

Resim : 13. Jerome Maurand'ın İstanbul Panoraması 1544.

Resim : 14. Bilinmeyen bir çizerin İstanbul Panoraması 1688.